

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
НАПН УКРАЇНИ

Малихін О. В., Попов Р. А.

Робоча програма дисципліни

**ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ
І МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТНІХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

для здобувачів вищої освіти

**Ступінь «Доктор філософії»
Спеціальність 014 Середня освіта**

Київ – 2023

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

МАЛИХІН О. В., ПОПОВ Р. А.

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ І МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

РОБОЧА ПРОГРАМА

дисципліни для здобувачів вищої освіти

ступінь «Доктор філософії»

спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

КИЇВ
Педагогічна думка
2023

УДК 37.01:001.891(0.034.2)

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 12 від «31» серпня 2022 р.).

Малихін О. В., Попов Р. А. Філософія освіти і методологія освітніх досліджень. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) / О. В. Малихін, Р. А. Попов. [Електронне видання]. – Київ : Педагогічна думка, 2023. – 19 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-706-0-2023-19>

ISBN 978-966-644-706-0

Рецензенти:

Опалюк Тетяна Леонідівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Калініна Людмила Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, учений секретар Інституту педагогіки НАПН України.

Навчальна програма дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки третього рівня вищої освіти галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 014 Середня освіта. Метою навчальної дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» є формування та розвиток у здобувачів освіти методологічної культури та науково-дослідницької компетентності, парадигми самостійного наукового мислення через засвоєння теоретичних та методологічних засад дослідження сучасної освіти.

The curriculum of the discipline “Philosophy of Education and Methodology of Educational Research” is compiled in accordance with the educational and scientific program of training of the third level of higher education in the field of knowledge 01 “Education/Pedagogy” for specialty 014 Secondary education. The aim of the discipline “Philosophy of Education and Methodology of Educational Research” is to form and develop methodological culture and research competence, paradigm of independent scientific thinking through acquiring theoretical and methodological knowledge of investigating present-day education among students.

© Інститут педагогіки НАПН України, 2023 рік

© Педагогічна думка, 2023 рік

© Малихін Олександр Володимирович, 2023 рік

© Попов Роман Анатолійович, 2023 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ¹

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: <u>01 – «Освіта/Педагогіка»</u>	Загальна підготовка
Загальна кількість годин – 90		
Модулів – 1	<u>014 «Середня освіта»</u>	Рік підготовки:
Змістових модулів – 1		1-й, 2-й Семестр 2, 3
Індивідуальне заняття не передбачено	Освітній ступінь: <u>Доктор філософії</u>	Лекції 10 год.
		Семінарські 10 год.
		Практичні 10 год.
		Самостійна робота 60 год.
		Вид контролю: екзамен

¹ Примітка: Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1:1,5.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Метою навчальної дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» є: формування у здобувачів парадигми самостійного наукового мислення через засвоєння теоретичних та методологічних засад дослідження сучасної освіти, осягнення основних напрямків розвитку філософії науки, її становлення в рамках світової та вітчизняної філософської думки, тенденціями сучасних наукових парадигм, володіння базовими знаннями, вміннями та професійним ставленням в галузі філософії освіти, вивчення і освоєння ними методології і навичок науково-дослідницької роботи, а також формування у здобувачів моральних цінностей наукової діяльності через засвоєння її нормативних засад, розвиток і саморозвиток професійної етичної культури на рефлексивній основі.

2.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є формування наступних компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК):

- здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері освіти, застосовувати методологію наукової та соціально-педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність самостійно здобувати нові знання в галузі освіти, теорії та методики забезпечення цілісності освітнього процесу.

ЗК 2. Здатність генерувати нові ідеї, виявляти креативність.

ЗК 3. Здатність критично і аналітично мислити в оцінці явищ соціально-педагогічного змісту та пошуку рішень їх оптимізації.

ЗК 6. Здатність організовувати продуктивну усну та письмову комунікацію в освітній, науковій та управлінській діяльності, зокрема у міжнародному середовищі.

ЗК 8. Здатність розв'язувати дослідницькі проблеми з дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

фахові компетентності (ФК):

ФК 2. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень українською та іноземною мовами, розуміти іншомовні наукові тексти за напрямом досліджень.

ФК 5. Здатність до організації партнерської (суб'єкт-суб'єктної) взаємодії в науково-дослідній діяльності та освітньому процесі.

ФК 6. Здатність здійснювати моніторинг та оцінювання результатів власної науково-дослідної і практичної педагогічної діяльності в конкретній освітній галузі, визначати напрями подальших досліджень та індивідуальні професійно-педагогічні потреби.

ФК 7. Здатність використовувати спеціалізовані уміння та навички розв'язання проблем для виконання кваліфікаційної праці (дисертації) та презентації результатів власних наукових досліджень.

Результати навчання дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» можна вважати успішними за умови досягнення наступних **програмних результатів**:

ПРН	Знання	Уміння та навички
ПРН 1	– знання про різні типи джерел інформації та способи роботи з ними;	– уміння працювати з джерелами різних типів; – уміння здійснювати пошук,

	<ul style="list-style-type: none"> – знання про сучасні технології пошуку, аналізу та інтерпретації професійно значущої інформації; – знання про методи та інструменти оброблення та аналізу інформації. 	<p>оброблення та аналіз професійно значущої інформації;</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміння застосовувати методи та інструменти для оброблення та аналізу професійно значущої інформації.
ПРН 2	<ul style="list-style-type: none"> – знання про сучасні світові та вітчизняні освітньо-наукові тренди та освітні практики; – освітньо-предметні знання (за предметними спеціальностями) відповідно до сучасного стану розвитку відповідної галузі та методики її реалізації; – знання про креативне мислення, інноваційну науково-дослідну діяльність в галузі освіти та методи її активізації. 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння постійно оновлювати знання в галузі освіти та наук про освіту; – уміння визначати актуальні проблеми освітньо-предметної галузі, методики навчання як педагогічної науки та пропонувати механізми їх вирішення; – уміння застосовувати методики генерування ідей та управлінських рішень; – уміння приймати ефективні рішення під час здійснення науково-дослідної та професійно-педагогічної діяльності.
ПРН 3	<ul style="list-style-type: none"> – знання про особливості здійснення науково-дослідної діяльності в галузі освіти; – знання про стратегії застосування аналітичного та критичного мислення. 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння здійснювати аналітичну діяльність у процесі науково-дослідної роботи та критично оцінювати її результативність; – уміння опрацьовувати та оцінювати джерела, застосовуючи стратегії аналітичного й критичного мислення; – уміння здійснювати аналітичну діяльність під час організації та реалізації освітнього процесу та критично оцінювати його результативність.
ПРН 6	<ul style="list-style-type: none"> - знання про комунікацію в освітній, науковій та управлінській діяльності, міжособистісну та педагогічну взаємодію. 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння організувати процес комунікації в освітньому процесі, науковій та управлінській діяльності на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; - уміння здійснювати педагогічну взаємодію між суб'єктами освітнього процесу, наукової діяльності та управління.
ПРН 8	<ul style="list-style-type: none"> – знання основ етики організації і здійснення науково-дослідної діяльності та освітнього процесу; – знання принципів професійної етики та академічної доброчесності; – знання вимог законодавства щодо дотримання принципів професійної етики та академічної доброчесності в 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння дотримуватися етичних норм та принципу академічної доброчесності в процесі науково-дослідної та педагогічної діяльності; – уміння організувати і здійснювати наукову діяльність та освітній процес з дотриманням принципів професійної етики та

	науковій та педагогічній діяльності.	академічної доброчесності; – уміння стимулювати здобувачів освіти щодо дотримання норм професійної етики та академічної доброчесності.
ПРН 11	<ul style="list-style-type: none"> – знання про норми і стилі української літературної мови, використання усного та писемного мовлення – знання про прийоми та методи збагачення мовлення здобувачів освіти для висловлення ними думок, почуттів і ставлень в освітньому процесі та процесі науково-дослідної діяльності; – знання про стратегії комунікації з учасниками освітнього процесу; – знання іноземної мови на рівні B2/C1 відповідно до глобальної шкали Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння здійснювати усну та письмову комунікацію державною мовою (іноземною/іноземними мовами); – уміння застосовувати прийоми та методи збагачення мовлення здобувачів освіти; – уміння висловлювати думки, почуття і ставлення в освітньому процесі та процесі науково-дослідної діяльності (державною та іноземною/іноземними мовами); – уміння формулювати усно та письмово науково обґрунтовані думки (державною та іноземною/іноземними мовами); – уміння формувати в здобувачів освіти здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії засобами активної та пасивної комунікації.
ПРН 14	<ul style="list-style-type: none"> - знання принципів партнерської взаємодії в науковій діяльності та освітньому процесі; - знання особливостей та етапів формування суб'єкт-суб'єктних відносин; - знання основних форм конструктивної взаємодії між дослідниками, учасниками освітнього процесу. 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння застосовувати механізми реалізації партнерської взаємодії між дослідниками, учасниками освітнього процесу, представниками громадських організацій; - уміння координувати та стимулювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію.
ПРН 15	<ul style="list-style-type: none"> – знання критеріїв оцінювання результатів науково-дослідної і освітньої діяльності наукової установи, закладу освіти, науковця та педагогічного працівника; – знання форм та інструментарію моніторингу й оцінювання результатів науково-дослідної та практичної педагогічної діяльності; – знання форм і технологій безперервного професійного розвитку; – знання сучасних вітчизняних та зарубіжних тенденцій формування професійної траєкторії науковця та педагога. 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння встановлювати результати власної науково-дослідної і практичної педагогічної діяльності в конкретній предметній освітній галузі; – уміння здійснювати самоаналіз результатів науково-дослідної та професійної діяльності; – уміння застосовувати різні форми та інструментарій моніторингу й оцінювання результатів науково-дослідної та педагогічної діяльності; – уміння визначати індивідуальні професійні потреби; – уміння розробляти критерії оцінювання науково-дослідної та

		педагогічної діяльності; – уміння коригувати власну професійну траєкторію за результатами оцінювання якості науково-дослідної та педагогічної діяльності.
ПРН 16	<ul style="list-style-type: none"> - знання психолого-педагогічних засад здійснення науково-дослідної діяльності; - знання про методики та технології аналізу предметної галузі з метою визначення проблем та розроблення механізмів їх розв'язання; - знання вимог до публікацій на здобуття наукового ступеня; - знання вимог до кваліфікаційної праці (дисертації), її структури, технології виконання та презентації отриманих наукових результатів; 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння визначати наукові проблеми в обраній освітньо предметній галузі; - уміння планувати етапи наукового дослідження; - уміння добирати оптимальний методологічний інструментарій, застосовувати методи педагогічного і міждисциплінарного дослідження; - уміння оформлювати результати дослідження в наукові публікації та супроводжувати їх подання до фахових видань, зокрема, таких, що входять до провідних міжнародних наукометричних баз; - уміння оформлювати кваліфікаційну працю (дисертацію) згідно з вимогами; - уміння презентувати ключові результати наукового дослідження.

В *результаті* вивчення дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» здобувач освіти має:

знати:

- про різні типи джерел інформації та способи роботи з ними; сучасні технології пошуку, аналізу та інтерпретації професійно значущої інформації; методи та інструменти оброблення та аналізу інформації;
- про сучасні світові та вітчизняні освітньо-наукові тренди та освітні практики; освітньо-предметні знання (за предметними спеціальностями) відповідно до сучасного стану розвитку відповідної галузі та методики її реалізації;
- про особливості здійснення науково-дослідної діяльності в галузі освіти; стратегії застосування аналітичного та критичного мислення;
- про комунікацію в освітній, науковій та управлінській діяльності, міжособистісну та педагогічну взаємодію;
- основи етики організації та здійснення науково-дослідної діяльності та освітнього процесу; принципи професійної етики та академічної доброчесності;
- про норми і стилі української літературної мови, використання усного та писемного мовлення; прийоми та методи збагачення мовлення учнів або/і студентів (відповідно до рівня освіти, який здобувається) для висловлення ними думок, почуттів і ставлень в освітньому процесі та процесі науково-дослідної діяльності; іноземну мову на рівні B2/C1 відповідно до глобальної шкали Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти;

- принципи партнерської взаємодії в науковій діяльності та освітньому процесі; особливості та етапи формування суб'єкт-суб'єктних відносин; основні форми конструктивної взаємодії між дослідниками, учасниками освітнього процесу;

- критерії оцінювання результатів науково-дослідної і освітньої діяльності наукової установи, закладу освіти, науковця та педагогічного працівника; форми та інструментарій моніторингу й оцінювання результатів науково-дослідної та практичної педагогічної діяльності; вимоги законодавства щодо дотримання принципів професійної етики та академічної доброчесності в науковій та педагогічній діяльності; форми і технології безперервного професійного розвитку; сучасні вітчизняні та зарубіжні тенденції формування професійної траєкторії науковця та педагога;

- психолого-педагогічні засади здійснення науково-дослідної діяльності; про методики та технології аналізу предметної області з метою визначення проблем та розроблення механізмів їх вирішення; вимоги до публікацій на здобуття наукового ступеня; вимоги до кваліфікаційної праці (дисертації), її структури, технології виконання та презентації отриманих наукових результатів.

вміти:

- працювати з джерелами різних типів; здійснювати пошук, оброблення та аналіз професійно значущої інформації; застосовувати методи та інструменти для оброблення та аналізу професійно значущої інформації;

- постійно оновлювати знання в галузі освіти та наук про освіту; визначати актуальні проблеми освітньо-предметної галузі, методики навчання як педагогічної науки та пропонувати механізми їх вирішення; застосовувати методики генерування ідей та управлінських рішень; приймати ефективні рішення під час здійснення науково-дослідної та професійно-педагогічної діяльності;

- здійснювати аналітичну діяльність у процесі науково-дослідної роботи та критично оцінити її результативність; опрацьовувати та оцінювати джерела, застосовуючи стратегії аналітичного й критичного мислення;

- організовувати процес комунікації в освітньому процесі, науковій та управлінській діяльності на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; здійснювати педагогічну взаємодію між суб'єктами освітнього процесу, наукової діяльності та управління;

- організовувати та здійснювати наукову діяльність та освітній процес із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності; стимулювати здобувачів освіти щодо дотримання норм професійної етики та академічної доброчесності;

- здійснювати усну та письмову комунікацію державною мовою (іноземною/іноземними мовами); застосовувати прийоми та методи збагачення мовлення здобувачів освіти; висловлювати думки, почуття і ставлення в освітньому процесі, процесі науково-дослідної діяльності (державною та іноземною/іноземними мовами); формулювати усно та письмово науково обґрунтовані думки (державною та іноземною/іноземними мовами); формувати в здобувачів освіти здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії засобами активної та пасивної комунікації;

- застосовувати механізми реалізації партнерської взаємодії між дослідниками; координувати та стимулювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію;

- встановлювати результати власної науково-дослідної і практичної педагогічної діяльності в конкретній предметній освітній галузі; здійснювати самоаналіз результатів професійної діяльності; застосовувати різні форми та інструментарій моніторингу й оцінювання результатів науково-дослідної та педагогічної діяльності; визначати індивідуальні професійні потреби; розробляти критерії оцінювання науково-дослідної та педагогічної діяльності; дотримуватися етичних норм та

принципу академічної доброчесності в процесі науково-дослідної та педагогічної діяльності; коригувати власну професійну траєкторію за результатами оцінювання якості науково-дослідної та педагогічної діяльності;

- визначати наукові проблеми в обраній освітньо предметній галузі; планувати етапи наукового дослідження; добирати оптимальний методологічний інструментарій, застосовувати методи педагогічного і міждисциплінарного дослідження; оформлювати результати дослідження в наукові публікації та супроводжувати їх подання до фахових видань, зокрема, таких, що входять до провідних міжнародних наукометричних баз; оформлювати кваліфікаційну працю (дисертацію) згідно з вимогами; презентувати ключові результати наукового дослідження.

Програма навчальної дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» складається з одного модулю. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити за ЄКТС.

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви блоків (модулів) і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		лекції	семінарські	практичні
Тема 1. Філософія освіти як наука: предмет, завдання, основні категорії	2	2	0	0
Тема 1.1. Філософія освіти як наука	2	0	2	0
Тема 1.2. Концепції освіти як складові структури філософії освіти	2	0	0	2
Тема 2. Теорія пізнання як основа педагогічних досліджень	2	2	0	0
Тема 2.1. Теорія пізнання і специфіка гуманітарного дослідження	2	0	2	0
Тема 2.2. Теорія пізнання як методологія педагогічного дослідження	2	0	0	2
Тема 3. Історія розвитку освітніх та педагогічних концепцій в Україні	2	2	0	0
Тема 3.1. Історія розвитку освітніх та педагогічних концепцій в Україні	2	0	2	0
Тема 3.2. Закономірності розвитку вітчизняної освіти	2	0	0	2
Тема 4. Методи та етапи науково-педагогічного дослідження	2	2	0	0
Тема 4.1. Методологія педагогічного дослідження	2	0	2	0
Тема 4.2. Особливості освітніх систем різних країн	2	0	0	2
Тема 5. Філософсько-методологічні проблеми розвитку сучасної освіти	2	2	0	0
Тема 5.1. Сутність філософської методології сучасної освіти	2	0	2	0
Тема 5.2. Методологія педагогічного дослідження	2	0	0	2
Всього годин	30	10	10	10

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назви тем лекцій	Кількість годин
1.	Філософія освіти як наука: предмет, завдання, основні категорії	2
2.	Теорія пізнання як основа педагогічних досліджень	2
3.	Історія розвитку освітніх та педагогічних концепцій в Україні	2
4.	Методи та етапи науково-педагогічного дослідження	2
5.	Філософсько-методологічні проблеми розвитку сучасної освіти	2
	Разом	10

Тема 1. Філософія освіти як наука: предмет, завдання, основні категорії

Характеристика і співвідношення понять “освіта”, “педагогічна діяльність”, “філософія освіти”. Взаємозв’язок динаміки культури та еволюції освітянської діяльності. Метод “маєвтики” Сократа.

Тема 2. Теорія пізнання як основа педагогічних досліджень

Поняття «пізнання», його структура та етапи. Форми і методи наукового пізнання. Істина та її критерії.

Тема 3. Історія розвитку освітніх та педагогічних концепцій в Україні

Закономірності розвитку вітчизняної освіти. Своєрідність розуміння сутності освіченості і виховання в українській традиції. Розвиток педагогічної думки в історичній традиції України. Філософсько-педагогічна думка України ХУІІІ-ХІХ ст. Концепція розвитку особистості та трансформація педагогічної діяльності протягом ХХ-на початку ХХІ ст.

Тема 4. Методи та етапи науково-педагогічного дослідження

Методологія дослідження: сутність та значення. Основні методи наукового дослідження: приклади застосування. Взаємозв’язок методів та підходів у науковому дослідженні.

Тема 5. Філософсько-методологічні проблеми розвитку сучасної освіти

Сутність філософської методології сучасної освіти. Вивчення специфічних законів самоорганізації, розвитку і функціонування освіти як соціокультурного феномена. Концептуальні основи системного забезпечення стратегії розвитку освіти. Розвиток синергетичної методології у науці.

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назви тем семінарських занять	Кількість годин
1.	Філософія освіти як наука	2
2.	Теорія пізнання і специфіка гуманітарного дослідження	2
3.	Історія розвитку освітніх та педагогічних концепцій в Україні	2
4.	Методологія педагогічного дослідження	2
5.	Сутність філософської методології сучасної освіти	2
	Разом	10

Тема 1 Філософія освіти як наука

Питання для обговорення:

1. Чи є філософія наукою?
2. Філософія освіти як метатеорія.
3. Маєвтика як наскрізний метод учіння протягом століть.

Тема 2. Теорія пізнання і специфіка гуманітарного дослідження

Питання для обговорення:

1. Співвідношення понять «пізнання», «знання» та «віра». Наукова віра.
2. Теорія верифікації.
3. Специфіка гуманітарного дослідження.
4. Емпатія та інтуїція в наукових дослідженнях.

Тема 3. Історія розвитку освітніх та педагогічних концепцій в Україні*Питання для обговорення:*

1. Розвиток педагогічної думки Київської Русі.
2. Діяльність братських шкіл в період українського Відродження. І. Федоров, І. Вишенський, Іов Борецький.
3. Концепція і структура освіти у Києво-Могилянській академії.
4. Роль і завдання педагогіки періоду козаччини.
5. Філософсько-педагогічна думка С. Яворського, Ф. Прокоповича, Г. Сковороди.
6. Ідеї національного виховання у педагогічній системі К. Д. Ушинського.

Тема 4. Методологія педагогічного дослідження*Питання для обговорення:*

1. Специфіка фундаментальних та прикладних педагогічних досліджень.
2. Науковий апарат дослідження: складові і вимоги до оформлення.
3. Принципи дослідницької діяльності.

Тема 5. Сутність філософської методології сучасної освіти*Питання для обговорення:*

1. Сучасні теорії культури та освіти.
2. Концепція 12-річної школи в Україні.
3. «Нова українська школа».

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назви тем практичних занять	Кількість годин
1.	Концепції освіти як складові структури філософії освіти	2
2.	Теорія пізнання як методологія педагогічного дослідження	2
3.	Закономірності розвитку вітчизняної освіти	2
4.	Особливості освітніх систем різних країн	2
5.	Методологія педагогічного дослідження	2
	Разом	10

Тема 1. Концепції освіти як складові структури філософії освіти*Питання для обговорення:*

1. Концепції освіти як складові структури філософії освіти. Основні аспекти гуманізації та гуманітаризації освіти.
2. Основні методи педагогічної роботи.
3. Концепція А. Макаренка про примушення як необхідний аспект системи освіти і виховання: сучасна оцінка.

Тема 2. Теорія пізнання як методологія педагогічного дослідження*Питання для обговорення:*

1. «Органон» Арістотеля як основа індукційного методу пізнання.
2. Метод сумніву Декрата.
3. Іntenційність як специфічний метод.
4. Дослідник як «інсайдер»: за і проти.

Тема 3. Закономірності розвитку вітчизняної освіти*Питання для обговорення:*

1. Основні тенденції розвитку української освіти в історичній ретроспективі.

2. Зміна освітніх парадигм у вітчизняній освіті.
3. Стратегія Нової української школи та її особливості.

Тема 4. Особливості освітніх систем різних країн

Питання для обговорення:

1. Сучасні підходи в освіті: підходи різних країн світу до загальноосвітнього процесу.
2. Проблема стандартизації в освіті.
3. Сучасні види шкіл в Україні: тенденції розвитку.

Тема 5. Методологія педагогічного дослідження

Питання для обговорення:

1. Теоретичні методи дослідження.
2. Емпіричні методи дослідження.
3. Педагогічний експеримент.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» спрямований на закріплення теоретичних знань і їх поглиблення, на набуття і удосконалення практичних навичок і умінь, що сприяє формуванню професійного світогляду майбутніх фахівців докторів філософії.

Самостійна робота поділяється на 6 тем (по 10 годин кожна).

Кожна самостійна робота передбачає виконання письмового завдання.

Звітуватись за виконання самостійної роботи бажано під час відповідного семінарського заняття.

Матеріали, підготовлені письмово, здаються (надсилаються) викладачу на перевірку.

№ з/п	Назви тем самостійних робіт	Кількість годин
1	Зазначте неприйнятні для Вашого дослідження рекомендації У. Еко та обґрунтуйте свою точку зору (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті)	10
2	Надайте виклад поглядів одного з визначних представників філософії/педагогіки з точки зору актуальності для обраного дисертаційного дослідження (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті)	10
3	Розписати методіку для теми обраного дисертаційного дослідження (письмова робота на 1 аркуш формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті)	10

4	Висвітліть розуміння однієї із педагогічних систем середньовічної України у вигляді таблиці «за»/ «проти» і зробіть висновок про те, що сформувало саме такий підхід і до чого це призвело в історії української освіти (письмова робота з подальшим захистом положень на занятті)	10
5	У вигляді таблиці подайте переваги/недоліки навчання в школах за підходами Монтесорі, Вальдорфської педагогіки, класичної школи (письмова робота з подальшим захистом положень на занятті)	10
6	Зазначте тему Вашого дисертаційного дослідження та основні методи, які Ви плануєте використовувати. (письмова робота має бути не більше 2 сторінок формату А4 (один лист), 14 шрифт, 1,5 інтервал. Обґрунтуйте (2-3 речення) доцільність кожного з них у співвідношенні з метою та очікуваним результатом)	10
Разом		60

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні методи навчання:
за типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- проблемного викладу;
- дослідницький;

відповідно до логіки пізнання:

- аналітичний;
- індуктивний;
- дедуктивний;

за основними етапами процесу:

- формування знань;
- формування умінь і навичок;
- застосування знань;
- узагальнення;
- закріплення;
- перевірка;

за системним підходом:

- стимулювання та мотивація;
- контроль та самоконтроль.

за джерелами знань:

- словесні - розповідь, пояснення, лекція;
- наочні - демонстрація, ілюстрація.

за рівнем самостійної розумової діяльності:

- проблемний;
- частково-пошуковий;
- дослідницький;
- метод проблемного викладання.

Методи під час дистанційного навчання: телекомунікаційні (інтерактивні комп'ютерні відеоконференції, on-line консультації, самостійна робота студентів з використанням освітніх платформ (Zoom, Classroom, Google Meet) та месенджерів (Telegram, Viber).

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль успішності засвоєннями аспірантами навчального матеріалу здійснюється шляхом опитування й оцінювання знань під час семінарських занять, виконання аспірантами самостійної роботи, проведення і перевірки письмових контрольних тестувань.

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену.

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ

Оцінювання результатів навчання здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Очікувані результати навчання, контрольні заходи та терміни виконання оголошуються на першому занятті в семестрі. Враховуються бали, набрані на заняттях та під час підсумкового іспиту. При цьому обов'язково враховуються: присутність на заняттях та активність здобувача під час заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном чи іншими пристроями під час заняття в цілях, не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання та ін.

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів на 3 семестри, із них 80 балів здобувач може отримати впродовж роботи на семінарських, лекційних, практичних заняттях, 20 балів – на екзамені.

Схема нарахування балів з дисципліни подано у таблиці.

Таблиця

Поточне оцінювання, самостійна робота, екзамен																				Підсумковий контроль	Сума
Т1				Т2				Т3				Т4				Т5				20	100
Л	С	П/р	С/р	Л	С	П/р	С/р	Л	С	П/р	С/р	Л	С	П/р	С/р	Л	С	П/р	С/р		
1	5	5	3	1	5	5	5	1	5	5	6	1	5	5	6	1	5	5	5		

Скорочення: Л – лекція; С – семінар; С/р – самостійна робота.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проєкту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект лекцій – рукопис.
2. Методичні рекомендації з підготовки до семінарських занять з дисципліни «Філософія освіти і методологія освітніх досліджень» – рукопис.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бичко І. Українська ментальність і проблема гуманітаризації національної вищої освіти // Розбудова держави. 1993. № 3. С. 58–63.
2. Кізіма В. Ідея та принципи постнекласичної освіти. *Вища освіта України*. 2003. № 2. С. 20–30.
3. Клепко С. Ф. Українська царина філософії освіти. *Практична філософія*. 2001. № 1. С. 197–211.
4. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті. Полтава: ПОППО, 2006. 328 с.
5. Култаєва М. Футурологічні розвідки сучасної філософії освіти: теоретичні побудови та проблеми їх здійснення (стаття друга). *Філософська думка*. 2002. № 5. С. 59–75.
6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заступник голови), О. М. Топузов (заступник голови), С. О. Сисоєва, О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, І. Ю. Регейло (секретар) за заг. ред. В. Г. Кременя, Київ : Нац. акад. пед. наук України, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua> URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf>
7. Предборська І. Постнекласичні ін(тер)венції в освітньому дискурсі. *Вища освіта України*. 2003. № 2. С. 37–40.
8. Романенко М. І. Сучасна філософсько-освітня парадигма як відображення глобальних соціокультурних трансформацій. *Практична філософія*. 2004. № 2. С. 72–77.
9. Топузов О. М. Проектування інформаційно-освітнього середовища навчальних закладів у сучасному суспільстві. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 1. С. 26–36.
10. Черепанова С. А. Людина культури у творчому синтезі філософії освіти та мистецтва: перспективи ХХІ століття. *Гуманітарні науки*. 2001. С. 34–52.
11. Черепанова С. О. Філософія освіти: західне та східне мислення в координатах культури. *Філософія освіти*. 2011. № 1–2 (10). С. 188–209.
12. Черепанова С. О. Філософія освіти і національне світовідношення у спектрі екзистенційної культурології: Г. Гачев – Г. Сковорода // Григорій Сковорода (Текст). Львів: «СПОЛОМ», 2013. С. 61–87.
13. Шевченко В. Філософоцентризм освіти і синергетика навчання. *Вища освіта України*. 2003. № 3. С. 48–54.

Додаткова

1. Даниленко Ю. В. Давня та сучасна соціальна міфотворчість: своєрідність творення та функціонування. *Мультиверсум. філос. альманах*. Київ: Центр духовної культури, 2007. № 62.
2. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках [Текст] / Р. Декарт ; пер. В. Андрушко, С. Гатальська. Київ : ТанDEM, 2001. 101 с.

3. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В.Г. Кремень; заст. Гол. Ред. В.І Луговий, О.М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, та інші]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ. Юрінком Інтер, 2021.
4. Про виконання програми спільної діяльності міністерства освіти і науки України та національної академії педагогічних наук України на 2017-2020 роки. Кремень, В.Г., Луговий В.І., Топузов О.М. та ін., Вісник НАПН України, 2020, 2(2)<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-2-3>
5. Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія: Матеріали метод. семінару АПН України, листопад 1998. Київ: Гнозис, 1998.
6. Топузов О. М. Експеримент у педагогічній науці і практиці: педагогічні інновації в системі загальної середньої освіти. Директор школи, ліцею, гімназії. 2014. №1–4. С. 135–140.
7. Топузов, О. Компетентнісні засади сучасного підручникотворення. Український педагогічний журнал, 2015, (3), 36–47.
8. Топузов, О. М. Методичні основи проблемного навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах : дис... д-ра пед. наук: спец. 13.00.02. Київ, 2008. 509 с.
9. Топузов О. М. Педагог як творець особистості цифрової доби. Практична філософія і Нова українська школа: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 травня 2019 р., м. Київ). Київ, 2019 С.90–92. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/716270>
10. Топузов О.М. Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія. Київ : Інститут педагогіки : Педагогічна думка, 2021. 160 с.
11. Топузов О. М. Соціальне співробітництво в системі загальної середньої освіти. Укр. пед. журн. = Ukrainian Educational Journal. 2018. № 3. С. 47–59.
12. Топузов О. М. Теоретико-методичні засади особистісно орієнтованого шкільного підручника. Проблеми сучасного підручника. 2010. С. 8–15.
13. Топузов О. М. Формування географічної компетентності учнів засобами проблемного навчання. Рідна школа. 2008. № 9. С. 43-45.
14. Топузов О. М., Калініна Л. М. Організаційні механізми управління закладами освіти: методології та теоретичні засади. Український педагогічний журнал. 2017. № 4. С. 34–44.
15. Топузов О. М., Малихін О. В., Опалюк Т. Л. Педагогічна майстерність: розвиток професійно-педагогічної адаптивності та соціальної рефлексії майбутнього вчителя : навч. посібник. Київ : Педагогічна думка, 2018. 292 с.
16. Топузов О.М., Малихін О.В., Ярмольчук Т.М. Модель стратегії формування готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до професійної діяльності. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 77. №3. С. 205–222. URL : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3351> ; <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3351>.
17. Kremen, V. (2021). NAES of Ukraine report on the state of using the funds for research activities and the results received in 2020: Scientific report at the General Meeting of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. (April 9, 2021). Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 3(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-1-1>
18. Kremen, V. H. (Ed.). (2017). National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine. National Academy of Educational Sciences of Ukraine. Kyiv: Pedahohichna dumka. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706242/>
19. Topuzov O. Educational partnership in the system of general secondary education: concept and content. Український педагогічний журнал. 2020. № 3. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-3-5-13>
20. Topuzov, O., Malykhin, O. Aristova, N. The Right Mix of Approaches in the English Language Teaching: Achieving Desired Learning Outcomes in the ESP Classroom. *Society*.

- Integration. Education* : Proceedings the International Scientific Conference, May 22nd 2020. 2020. Vol. V. P. 512–526. URL : <http://journals.ru.lv/index.php/SIE/article/view/4818>.
21. Topuzov, O., Malykhin, O., & Aristova, N. (2022). General Secondary Teachers' Views on Educational Process Amid the COvid-19 Pandemic: Two-Year Experience of Blended Learning. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 549-559. doi:<https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6841>
22. Topuzov, O., Malykhin, O., Aristova, N., Popov, R., & Zasyekina, T. (2022). Individualized Learning in the Context of Blended Mode of the Educational Process in Secondary School: Challenges and Expectations. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 560-571. doi:<https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6874>
23. Topuzov, O., Malykhin, O., Aristova, N. & Shamne, A. (2020). Optimization of University Department Management: The Increase of Foreign Language Teachers' Self-Efficacy by Preventing Job Burnout. *The New Educational Review*. Vol. 59. P. 59–71. URL : <https://tner.polsl.pl/e59/a5.pdf>.
24. Topuzov, O., Malykhin, O., Usca, S., & Aristova, N. (2021). Ukrainian-Latvian Comparative Studies on University Education: Common European Values and Current Challenges. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 696-706. <https://doi.org/10.17770/sie2021vol1.6423>
25. Topuzov O.M., Shamne A.V., Malykhin O.V., Aristova N.O., Opaliuk T.L. Adaptation Peculiarities of the First-Year Students to University Life: Study on Stress Resistance. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Volume 12. Issue 2. P. 48–59. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.2/265>.

УДК 37.01:001.891(0.034.2)

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 12 від «31» серпня 2022 р.).

Малихін О. В., Попов Р. А. Філософія освіти і методологія освітніх досліджень. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) / О. В. Малихін, Р. А. Попов. [Електронне видання]. – Київ : Педагогічна думка, 2023. – 19 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-706-0-2023-19>

ISBN 978-966-644-706-0

Рецензенти:

Опалюк Тетяна Леонідівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Калініна Людмила Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, учений секретар Інституту педагогіки НАПН України.

© Інститут педагогіки НАПН України, 2023 рік

© Педагогічна думка, 2023 рік

© Малихін Олександр Володимирович, 2023 рік

© Попов Роман Анатолійович, 2023 рік